

DOI: 10.18276/sjp.2016.44/1-14

Wojciech Leoński*
Uniwersytet Szczeciński

ZNACZENIE SPOŁECZNEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI BIZNESU DLA SPÓŁEK GIEŁDOWYCH

STRESZCZENIE

Społeczna odpowiedzialność biznesu staje się coraz bardziej popularna w Polsce. Może o tym świadczyć duża liczba publikacji pojawiających się w księgarniach, a także raportów będących rezultatem badań CSR przeprowadzanych przez ośrodki naukowe, organizacje i instytucje. Jednym z przejawów rosnącego znaczenia CSR było pojawienie się w 2009 roku na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie indeksu spółek społecznie odpowiedzialnych – RESPECT. CSR może stać się dla tych spółek metodą na rozwój i uzyskanie przewagi konkurencyjnej. Dlatego też celem artykułu jest próba analizy korzyści wynikających z zastosowania CSR w polskich spółkach akcyjnych. Ponadto w artykule zaprezentowano ideę CSR i poziom zaangażowania spółek notowanych na GPW w działania CSR.

Słowa kluczowe: społeczna odpowiedzialność biznesu (CSR), indeks RESPECT, spółki giełdowe

Wprowadzenie

„Społeczną odpowiedzialność biznesu” (CSR – *corporate social responsibility*) można rozumieć jako zaangażowanie społeczne, ekologiczne i etyczne przedsiębior-

* Adres e-mail: wleonski@wneiz.pl.

stwa. Koncepcja ta cieszy się dużą popularnością, zwłaszcza wśród dużych podmiotów gospodarczych, do których zaliczają się często spółki akcyjne. Najbardziej znanymi giełdowymi indeksami CSR są między innymi: wprowadzony w 1999 roku przez Dow Jones, STOXX Limited i SAM Group – Sustainable Asset Management powstały w 2000 roku indeks funduszy inwestycyjnych Calvert oraz utworzony przez London Stock Exchange i Financial Times w 2001 roku indeks FTSE4Good. Dlatego też warto podkreślić, że w listopadzie 2009 roku na Giełdzie Papierów Wartościowych (GPW) w Warszawie został utworzony pierwszy w Europie Środkowo-Wschodniej indeks spółek społecznie odpowiedzialnych – RESPECT. Warto zatem zadać sobie pytanie, czy polskie spółki giełdowe aktywnie angażują się w politykę CSR i czy polityka ta może im przynosić wymierne korzyści. W celu przygotowania artykułu wykorzystano następujące metody badawcze: krytyczną analizę literatury polskiej i zagranicznej, raportów i opracowań przygotowanych przez różne instytucje, metodę opisową i porównawczą. Głównym celem opracowania jest próba analizy korzyści wynikających z zastosowania CSR w polskich spółkach akcyjnych.

1. Idea społecznej odpowiedzialności biznesu

Koncepcja CSR istnieje już kilkadziesiąt lat, jednak w ostatnich latach jej rola przybiera na znaczeniu. Sytuacja ta jest widoczna także w polskich przedsiębiorstwach. Badania przeprowadzane przez różne organizacje, w tym PARP, wskazują, że znajomość CSR jest w dużym stopniu uzależniona od wielkości firmy. Badania pokazują, że zdecydowana większość dużych firm zna koncepcję CSR (70%), natomiast 84% spośród firm potrafiących zidentyfikować społeczną odpowiedzialność biznesu wdraża ją na co dzień (MillwardBrown SMG/KRC, 2011).

Definiując „społeczną odpowiedzialność”, warto odnieść się do definicji znajdujących się w opracowaniach polskich i zagranicznych. Ponadto konieczne wydaje się przywołanie definicji przedstawionych przez liczne instytucje, w tym wsparcia biznesu oraz same przedsiębiorstwa. W związku z faktem, że tematyka artykułu odwołuje się do spółek giełdowych, kluczowe wydaje się przywołanie sposobu interpretacji „CSR” przez polską giełdę. I tak na stronie internetowej GPW można znaleźć definicję, która mówi, że „CSR” jest strategią zarządzania i koncepcją podejścia do prowadzenia biznesu zakładającą budowanie dobrych i trwałych relacji ze wszystkimi zainteresowanymi stronami: pracownikami, dostawcami, klientami,

społecznością lokalną, akcjonariuszami. Ponadto CSR zakłada dbałość o środowisko naturalne (GPW, 2009). Z kolei Jadwiga Adamczyk (2009, s. 10) przedstawia „CSR” jako zobowiązanie do transparentnego i etycznego prowadzenia działalności według zasad zrównoważonego rozwoju. CSR polega na dążeniu do dobrobytu społecznego, przy uwzględnieniu oczekiwań interesariuszy, ale zgodnie z prawem i normami zachowań.

Kolejna definicja ukazuje „CSR” jako dobrowolne zobowiązanie do uwzględniania w prowadzonej działalności gospodarczej i kontaktach z interesariuszami między innymi aspektów społecznych i ekologicznych. W tym miejscu warto dodać, że koncepcja ta oznacza nie tylko wypełnianie obowiązków wynikających z prawa, ale również działania wykraczające poza uregulowania prawne dotyczące sprawozdawczości nałożone na podmioty gospodarcze, a mające na celu rozwój pracowników, dbałość o środowisko przyrodnicze i dobre relacje z interesariuszami (Kryk, 2011, s. 255).

Przedstawiając różne spojrzenia na społeczną odpowiedzialność biznesu, należy przytoczyć definicję przygotowaną przez Międzynarodową Organizację Normalizacyjną (ISO) i normę 26000. Zgodnie z ISO omawiana koncepcja to odpowiedzialność organizacji za wpływ jej decyzji i działalności na społeczeństwo i środowisko przez przejrzyste i etyczne zachowanie, które uwzględnia między innymi oczekiwania interesariuszy, jest zgodne z prawem, wpływa pozytywnie na zrównoważony rozwój, przyczynia się do dobrobytu społeczeństwa. Do kluczowych obszarów CSR w tym przypadku można zaliczyć: ład organizacyjny, prawa człowieka, stosunki pracy, ochronę środowiska naturalnego, relacje z konsumentami, zaangażowanie społeczne (Międzynarodowa Organizacja Certyfikująca, 2010).

2. Poziom zaangażowania w działania CSR spółek notowanych na GPW

Bazując na trendach światowych, GPW wprowadziła indeks spółek społecznie odpowiedzialnych – RESPECT Index. Nazwa pochodzi od pierwszych liter angielskich słów: *responsibility* (odpowiedzialność), *ecology* (ekologia), *sustainability* (zrównoważony rozwój), *participation* (partycypacja), *environment* (środowisko), *community* (społeczność), *transparency* (transparentność). W skład omawianego indeksu wchodzi spółki giełdowe (tabela 1) działające zgodnie z najlepszymi standardami zarządzania w zakresie ładu korporacyjnego, ładu informacyjnego i relacji

z inwestorami, a także w obszarach czynników ekologicznych, społecznych i pracowniczych. A zatem RESPECT Index ma na celu wyłonienie spółek zarządzanych w sposób odpowiedzialny i zrównoważony, ale ponadto mocno akcentuje atrakcyjność inwestycyjną spółek, którą charakteryzuje między innymi jakość raportowania i poziom relacji inwestorskich. Przedmiotowy indeks początkowo był skierowany tylko do spółek krajowych, natomiast obecnie mogą się w nim znaleźć także spółki zagraniczne.

Tabela 1. Spółki należące do Respect Index w 2015 roku

Apator S.A.	Bank BPH S.A.	Bank Handlowy w Warszawie S.A.
Bank Millennium S.A.	Bank Zachodni WBK S.A.	Budimex S.A.
Elektrobudowa S.A.	Energa S.A.	GPW S.A.
Grupa Azoty S.A.	Grupa LOTOS S.A.	ING Bank Śląski S.A.
Jastrzębska Spółka Węglowa S.A.	KGHM Polska Miedź S.A.	Lubelski Węgiel Bogdanka S.A.
Orange Polska S.A.	PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.	Pelion S.A.
Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A.	Polski Koncern Naftowy ORLEN S.A.	Powszechny Zakład Ubezpieczeń S.A.
RAWLPLUG S.A.	Tauron Polska Energia S.A.	Zespół Elektrociepłowni Wrocławskich KOGENERACJA S.A.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GPW (2015).

Proces zakwalifikowania spółki do RESPECT Index składa się z trzech etapów. Dwa pierwsze etapy nie wymagają udziału spółki, natomiast w ostatnim etapie przeprowadza się wizytacje w spółkach i uzyskuje się ewentualną zgodę spółki na udział w indeksie. Na pierwszym etapie dokonuje się analizy spółek, które mają najwyższą płynność, zaś na drugim opiniuje się działania spółek akcyjnych w takich obszarach, jak: ład korporacyjny, informacyjny oraz relacje z inwestorami. Trzeci etap to kompleksowa ocena działań społecznie odpowiedzialnych skierowanych do interesariuszy. Ocena ta odbywa się przez ankiety przeprowadzane w spółkach. Brane tu są pod uwagę kryteria związane z czynnikami środowiskowymi, społecznymi i ekonomicznymi (GPW, 2015).

Z informacji zamieszczonych na stronach internetowych GPW wynika, że RESPECT Index obejmował w 2015 roku 24 spółki, natomiast w momencie powstania indeksu, czyli w listopadzie 2009 roku, było ich 16. Poszerzenie listy spółek o osiem

nowych podmiotów gospodarczych, począwszy od I edycji indeksu, spełniających najwyższe standardy w zakresie odpowiedzialnego zarządzania wśród spółek notowanych na GPW, dowodzi, że zainteresowanie spółek strategią CSR stopniowo rośnie. Biorąc pod uwagę liczbę wszystkich spółek giełdowych, czyli 480, w tym 428 krajowych i 52 zagraniczne (stan na październik 2015 r.), jest to liczba nieduża. Stanowi ona jedynie niecałe 5% wszystkich notowanych na giełdzie podmiotów gospodarczych. Należy jednak zadać sobie pytanie, czy jedynie te spółki giełdowe stosują praktyki CSR. Wydaje się, że o wiele większa liczba spółek giełdowych jest odpowiedzialna społecznie, zaś ich brak w indeksie wynika z konieczności spełnienia surowych wymagań i kryteriów, które są uwzględniane przy ocenie pod kątem poziomu dojrzałości społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa. W składzie RESPECT Index mogą być tylko te spółki, które przejdą pozytywnie trzypostopniową weryfikację prowadzoną przez GPW, Stowarzyszenie Emitentów Giełdowych oraz audyt realizowany przez partnera projektu od jego pierwszej edycji – firmę Deloitte Polska. Można stwierdzić, że przynależność do RESPECT Index w tym przypadku jest przejawem prestiżu, zaś spółki należące do indeksu stanowią elitarnie grono. Mogą one być wzorcem dla innych podmiotów pragnących wdrożyć strategię społecznej odpowiedzialności biznesu. Przykładem spółki akcyjnej nie należącej do RESPECT Index, a stosującej zasady omawianej koncepcji, jest choćby Enea, która co roku publikuje raporty CSR. Spółka działa w wielu obszarach omawianej koncepcji. Do instrumentów CSR stosowanych w spółce można zaliczyć między innymi kodeks etyczny czy wolontariat społeczny (Enea, 2015). Warto podkreślić, że również badania ankietowe przeprowadzane w spółkach akcyjnych notowanych na GPW potwierdzają, że dla większości z nich CSR ma istotne znaczenie. Spółki giełdowe podkreślają ważność posiadania strategii CSR (Martis Consulting, 2014, s. 4–5).

Można zatem stwierdzić, że poziom zaangażowania spółek akcyjnych w politykę CSR jest znaczny i stale rośnie. Niewątpliwie duże znaczenie odgrywają tu: wielkość podmiotu gospodarczego, potencjał finansowy i kadra zarządzająca. Ponadto wprowadzenie elitarnego indeksu spółek społecznie odpowiedzialnych na GPW stanowi swoistą zachętę dla pozostałych podmiotów do stosowania polityki CSR, gdyż spółki należące do RESPECT Index są postrzegane przez inwestorów jako przedsiębiorstwa mające najwyższe standardy zarządzania w obszarach: gospodarczym, ochrony środowiska i społecznym.

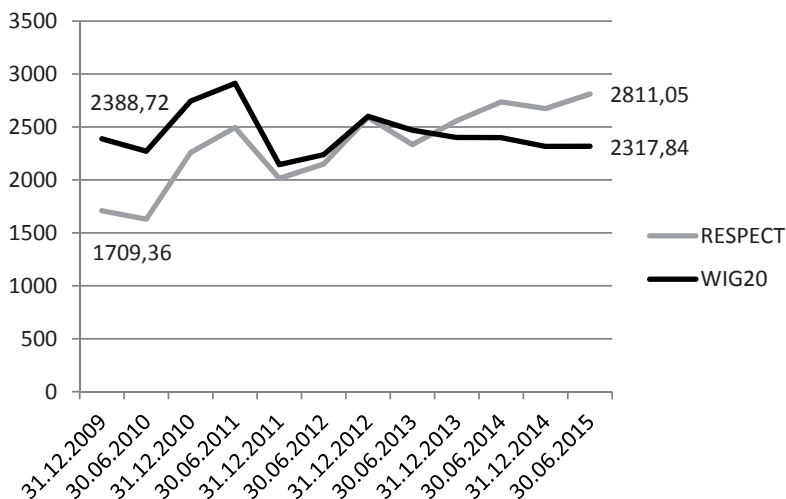
3. CSR jako instrument przewagi konkurencyjnej spółek

W dobie globalizacji i wzrastającej konkurencji CSR może być sprawnym instrumentem, dzięki któremu spółki mogą w pozytywny sposób wyróżnić się na rynku. Badania przeprowadzane w polskich spółkach giełdowych dowodzą, że głównymi motywami wdrożenia strategii CSR są: zmniejszenie wpływu firmy na środowisko, utrzymanie lub poprawienie reputacji firmy, poprawienie relacji z partnerami biznesowymi i lokalną społecznością. Z kolei najwyższej ocenione korzyści dotyczą: poprawy wizerunku przedsiębiorstwa, wzrostu świadomości pracowników o CSR, podniesienia ich motywacji oraz poprawy efektywności gospodarowania i skuteczności zarządzania (Skrzypek, Saadi, 2014, s. 22).

CSR staje się dla wielu spółek skutecznym narzędziem zwiększania wartości. Działalność społecznie odpowiedzialna stanowi zachętę dla potencjalnych inwestorów. Stosowanie omawianej koncepcji świadczy między innymi o prowadzeniu działalności gospodarczej w sposób uczciwy i etyczny. Nie bez znaczenia jest też przewidywalność takiej spółki dla interesariuszy. To wszystko powoduje, że inwestorzy chętniej niż na inne spoglądają na spółki CSR. Natomiast pozytywny obraz spółki w oczach inwestorów może w istotny sposób przełożyć się na jej konkurencyjność. Uznanie w oczach inwestorów może dać spółkom łatwiejszy dostęp do różnych źródeł finansowania. W tym miejscu warto jest porównać notowania spółek wchodzących w skład indeksu RESPECT z WIG20, czyli indeksu obliczanego na podstawie wartości portfela 20 największych spółek, które charakteryzują się najwyższą płynnością, co przedstawiono na rysunku 1.

Dokonując analizy danych zaprezentowanych na rysunku 1, można zauważyć, że RESPECT Index zanotował znaczny wzrost wartości (ponad 64%). Na koniec 2009 roku wartość indeksu wynosiła 1709,36 pkt, zaś w połowie 2015 roku było to już 2811,05 pkt. Gdy przyrówna się niniejsze wyniki do indeksu WIG20, widoczna jest znaczna przewaga spółek społecznie odpowiedzialnych. Wartość indeksu WIG20 w latach 2009–2015 spadła o niecałe 3%. Dowodzi to między innymi atrakcyjności polskich spółek CSR, gdyż inwestorom zapewniły one wysoką stopę zwrotu. Ponadto przedstawione dane świadczą o dobrej kondycji spółek należących do RESPECT Index.

Rysunek 1. Wartość indeksów RESPECT i WIG20 w latach 2009–2015

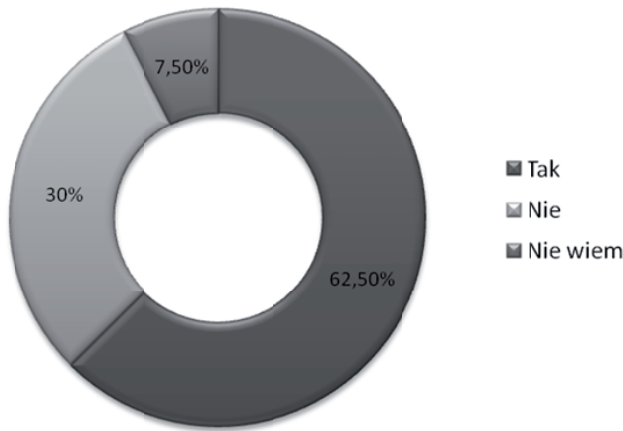

Źródło: opracowanie własne na podstawie GPW (2015).

Warto zwrócić uwagę na to, że portfele akcji społecznie odpowiedzialnych często mają wyższe wskaźniki dochodowości niż portfele akcji konwencjonalnych, a związane jest to z posiadaniem przez zarządzających niepublicznych informacji. Pomaga im to w wyborze bardziej dochodowych aktywów do portfeli. W konsekwencji inwestorzy mają wyższy dochód, postępując etycznie w swoich wyborach inwestycyjnych. Kluczowymi przesłankami, które skłaniają inwestorów do wyborów spółek CSR, są: pozytywny sygnał o sposobie zarządzania oraz ograniczenie przez CSR ewentualnych kosztów wynikające z kryzysów w przedsiębiorstwie poprzez stosowanie standardów etycznych i ładu korporacyjnego (Bartkowiak, Janik, 2013, s. 8–9).

Istotną korzyścią CSR, która może się przełożyć na konkurencyjność spółki giełdowej, jest poprawa wyników finansowych, które stanowią różnicę między przychodem a kosztem uzyskania przychodów. Badania przeprowadzone wśród przedstawicieli inwestorów instytucjonalnych, takich jak: domy maklerskie, fundusze inwestycyjne, fundusze emerytalne, firmy doradcze i banki powiernicze, potwierdzają, że podejmowane przez spółki działania z zakresu CSR mogą się przełożyć na wymierne wyniki finansowe (rysunek 2).

Rysunek 2. Czy działania CSR przekładają się na wyniki finansowe spółek?

Źródło: opracowanie własne na podstawie Deloitte Polska (2011), s. 6.

Patrząc na dane zaprezentowane na rysunku 2, można zauważyć, że ponad 62% inwestorów jest przekonanych o powiązaniu wyników finansowych spółek z działalnością CSR. Warto zaznaczyć, że firma realizująca społecznie odpowiedzialną politykę, a także wykazująca pozytywne wyniki finansowe stanowi podmiot wyjątkowo atrakcyjny dla inwestorów. Zmierzenie i pokazanie bezpośredniego wpływu działań CSR na wyniki finansowe jest jednak trudne z uwagi na fakt, że wiele korzyści, które może przynieść koncepcja, pojawia się w długim okresie, na przykład budowa reputacji i pozytywnego wizerunku w oczach interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych. Poprawa wyników finansowych może wynikać między innymi ze zwiększenia sprzedaży produktów lub usług spółki odpowiedzialnej społecznie. Zarówno inwestorzy, jak i klienci w swoich wyborach często kierują się zaufaniem. Nie bez znaczenia jest też postrzeganie spółki w otoczeniu. Te elementy sprawiają, że kontrahent może prędzej zwrócić uwagę na produkt firmy CSR mimo na przykład wyższej ceny.

O sile i pozycji konkurencyjnej każdego podmiotu gospodarczego decydują w dużej mierze jego zasoby, a zwłaszcza zasoby ludzkie, które stanowią bogactwo przedsiębiorstwa. Społeczna odpowiedzialność biznesu przynosi korzyści w wielu aspektach zarządzania kapitałem ludzkim, na przykład rekrutacji, selekcji czy motywacji. Omawiana koncepcja może stanowić bodziec, który będzie przyciągał

do przedsiębiorstwa nowych wykwalifikowanych pracowników. Pracownicy firm społecznie odpowiedzialnych są bardziej lojalni i związani emocjonalnie z danym podmiotem gospodarczym. Ponadto CSR może wzbudzić w pracownikach większą aktywność, kreatywność i motywację. Wszystkie te czynniki sprawiają, że spółka staje się atrakcyjna na rynku pracy. Nie bez znaczenia jest też wzrost potencjału kadrowego spółki. Wpływ na konkurencyjność spółek ma również nagłośnienie działalności CSR. Dzięki praktykom prospołecznym i proekologicznym o przedsiębiorstwie jest głośno w różnych mediach, firma staje się popularna w lokalnym otoczeniu, co zwraca większą uwagę interesariuszy.

Podsumowanie

Nasilająca się konkurencja oraz oczekiwania interesariuszy sprzyjają popularyzacji społecznej odpowiedzialności biznesu wśród polskich spółek giełdowych. Znaczenie CSR wśród podmiotów notowanych na GPW wciąż rośnie, czego dowodem jest między innymi powstanie indeksu RESPECT i rosnąca liczba jego uczestników. Warto zaznaczyć, że także część spółek nienależących do indeksu RESPECT stosuje społecznie odpowiedzialne praktyki na szeroką skalę. Korzyści, które można uzyskać dzięki działaniom CSR, na przykład: poprawa wizerunku i reputacji, motywacja i lojalność pracowników, wzrost wartości spółki, większe zainteresowanie inwestorów, zwiększenie sprzedaży, mogą stanowić źródło przewagi konkurencyjnej dla każdej spółki.

Literatura

- Adamczyk, J. (2009). *Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw*. Warszawa: PWE.
- Bartkowiak, M., Janik, B. (2013). Analiza porównawcza indeksów akcji spółek społecznie odpowiedzialnych RESPECT, CEERIUS i VONIX. *Studia Oeconomica Posnaniensia*, 1, 258 (9), 5–19.
- Deloitte Polska (2011). *Decyzje inwestycyjne a społeczna odpowiedzialność firm. Raport z badania*. Member of Deloitte Touche Tohmatsu Limited.
- Enea (2015). *Raportowanie CSR*. Pobrano z: <https://www.enea.pl/pl/grupaenea/odpowiedzialny-biznes/raportowanie-csr> (25.11.2015).
- Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie (2009). *RESPECT*. Pobrano z: http://www.gpw.pl/pub/files/PDF/opis_indeksow/Respect/RESPECT.pdf (11.11.2015).

- Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie (2015). *Opis projektu RESPECT INDEX*. Pobrano z: http://www.odpowiedzialni.gpw.pl/opis_projektu (19.11.2015).
- Kryk, B. (2011). Raportowanie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw za środowisko przyrodnicze. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 625, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia, 65*, 235–269.
- Martis Consulting (2014). *Raport z badań – postrzeganie społecznej odpowiedzialności spółek giełdowych przez inwestorów*. Warszawa.
- Międzynarodowa Organizacja Certyfikująca (2010). *ISO 26000. Odpowiedzialność społeczna*. Pobrano z: http://biznesodpowiedzialny.pl/pliki/normy/discovering_iso_26000PL.pdf (15.11.2015).
- Millward Brown SMG/KRC dla PARP (2011). *Ocena stanu wdrażania standardów społecznej odpowiedzialności biznesu*. Pobrano z: https://www.ewaluacja.gov.pl/Wyniki/Documents/Ocena_stanu_wdrazania_standardow_spolecznej_odpowiedzialnosci_biznesu_13022013.pdf (10.12.2015).
- Skrzypek, E., Saadi, N. (2014). Motywacje versus korzyści CSR z perspektywy polskich spółek giełdowych. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach – Administracja i Zarządzanie, 103*, 11–24.

THE SIGNIFICANCE OF CORPORATE BUSINESS RESPONSIBILITY FOR LISTED COMPANIES

Abstract

CSR is one of the most popular conceptions of management. There are some CSR index on stock exchanges in Europe, for instance RESPECT Index in Poland. The RESPECT Index project is a follow-up of Warsaw Stock Exchange measures taken in 2009 that led to the creation of the first CSR index in the Central and Eastern Europe. It is important that CSR can be the method of development for listed companies. It can also be the source of competitive advantage. The article analyses main benefits of CSR in listed companies. Moreover, it presents the concept of CSR and the usage of CSR in listed companies.

Translated by Wojciech Leoński

Keywords: corporate social responsibility (CSR), RESPECT Index, listed companies

JEL Codes: L14, L21, M14